

Propitivanje nacionalnih istina i vlastite prošlosti <http://www.zamirzine.net/spp.php?article7196>

Eugen Jakovčić, jedan od osnivača Koalicije za REKOM, govori o važnosti pokrenutih procesa, ali i problemima koji su pred njima. Važnim smatra propitivanje čvrsto utvrđenih nacionalnih istina i odmicanje od sustava vrijednosti koji žrtve ratova dijeli na "naše" i "njihove", a upravo to je ključno za kvalitetno suočavanje s vlastitom prošlošću. U tom procesu važnom vidi ulogu države i veteranskih udruga, a možda najvažnijom udruge obitelji žrtava, koje po prvi put netko uopće pita za mišljenje i uključuje u društvene procese.

18. prosinca 2008

Koalicija za REKOM – početak iscrtaavanja vodiča prema uspjehu

Prošli članak na Zamirzinu na ovu temu zaključen je metaforom kojom se novonastala Koalicija za REKOM uspoređuje s Kolumbovom ekspedicijom farmozne 1492. – naime slično kao i tad, današnji „kornilari flote“ Koalicije ne samo da nisu sigurni o smjeru kojim treba krenuti da bi se našlo željno ishodište, oni nisu sigurni da li je ono uopće tamo! Stoga, logično je pretpostaviti kako su u grozničavoj potrazi za najrazličitijim instrumentarjem koji bi im pomogao u iscrtaavanju vodiča, ili karte prema sretnom odredištu.

Nesumnjivo, jedan od kapetana je i Eugen Jakovčić iz neprofitne organizacije „Cenzura“ iz Splita, zadužen za koordinaciju medijskih aktivnosti Regionalne koalicije za osnivanje REKOM – a u Hrvatskoj. Njegove pozicije i ideje o prevladavanju poteškoća koje će se pojaviti tijekom „plovodbe“ bit će tema ovog članka.

Jedna sasvim drukčija kampanja...

Govoreći o nastupu spram medija, Jakovčić posebno upozorava na specifičnosti vezane uz ovakvu vrstu kampanje: "Prije svega, valja istaknuti kako nam na sljedećem regionalnom sastanku u Beogradu predstoji koordinacija glavnih ciljeva, od kojih je jedan i nastup spram medija. Priča je iznimno složena jer u ovom slučaju uniforman pristup ne dolazi u obzir – u svakoj državi treba medijima pristupiti uz uvažavanje lokalnih specifičnosti, a opet treba ostvariti da ti naporu teže jednom cilju, a to je osnivanje Komisije od strane vlada ili parlamenta. Iako je strategija još u izradi, kako na regionalnoj, tako i na razini Hrvatske, mislim da su dvije stvari iznimno bitne: prvo, kampanje nipošto neće biti agresivna i baza će biti skupovi i aktivnosti na kojim će novinari imati priliku se informirati o REKOM – u, pri čemu će imati apsolutnu slobodu da biraju kojim aspektima priče se žele baviti te kako je žele moderirati. Stoga, odgovorna uloga medija i profesionalizam novinara bit će od velike važnosti ovdje. Na takvu vrstu kampanje se odučujemo ne samo zato što ne želimo u medijima prejudicirati sliku što REKOM treba ili može biti, već i zbog činjenice da kao i obično, inicijativama neprofitnog sektora nedostaju sredstva potrebna za provedbu kampanje kojom bi se medijima neka priča nametnula. Mediji su u ovom slučaju naši partneri, koji s nama dijele odgovornost za uspjeh prezentacije projekta široj javnosti. Drugo, s obzirom da je strategija još u izradi, iznimno je bitno da još uvijek dobivamo *input* u vidu novih kvalitetnih ideja umjesto da preveliku energiju trošimo na tehnička pitanja kao to su smisao i tehnologija prikupljanja famoznih milijun potpisa do kraja 2009. Zasad je potrebno zainteresirane aktere i javnost uključiti u proces, a onda kroz intenzivan rad, dobra rješenja sama isplivaju na površinu."

Upitan o očekivanjima koja ima, kako od javnih medija, tako i od držane uprave u procesu praćenja i pomoći pri izgradnji mehanizama za uspostavu Komisije, Jakovčić odgovara kako je još i prije započinjanja službenih aktivnosti vezanih uz kampanju, primijetio jedan neobično zanimljiv proces: "Sve aktivnosti vezane uz osnivanje Koalicije provocirale su iznimnu pažnju zainteresirane javnosti. Čini se kako su društva sama počela promišljati probleme suočavanja s prošlošću i implikacije tog procesa na smanjivanje mogućnosti počinjenja istih grešaka u budućnosti. U svjetlu odluke Međunarodnog suda pravde o njegovoj nadležnosti u sporu kojim Republika Hrvatska tuži Republiku Srbiju za genocid, čini se da ova pitanja definitivno neće moći biti nanovo gurnuta pod tepih."

Svejedno, Jakovčić smatra da opreza nikad dosta jer: "...društva uključena u proces nemaju tradiciju propitivanja

vlastite povijesti i razumijevanja katarze koju društvu u cjelini suočavanje s prošlošću donosi. Iz tog razloga, posebno raduje interju koji je novi ministar pravosuđa RH Ivan Šimonović nedavno dao u Novom listu, u kojem ističe važnost propitivanja tzv. nacionalnih istina, koje obično rezultiraju ukopavanjem na čvrstim pozicijama s kojih naše žrtve više vrijeđe od njihovih. Stoga, iako ne možemo prejdicirati, možemo se nadati i da će uloga države u cjelom procesu biti afirmativna, što bi bila vrlo dobra stvar, s obzirom da je jako puno posla još pred nama.“

Preskok preko barikade – motkom satkanom od volje i razumijevanja?

Gore navedeni članak u prvi plan je izvukao nužnost prevladavanja sukoba između hrvatskih braniteljskih udruga i Documente, kao hrvatskog utemeljitelja Koalicije, uz Ford za humanitarno pravo iz Srbije te Istraživačko dokumentacioni centar iz BiH. Upitan o toj temi, Jakovčić odgovara:“Ne radi se tu o nikakvom specifičnom sukobu između Documente te njezine voditeljice Vesne Teršelić i braniteljskih udruga, već smatram da je on rezultat uloge koju Documenta u hrvatskom društvu obavlja, a koja je sve prije nego zahvalna. Naime, simptomatično je da hrvatske braniteljske udruge imaju problema s Documentom, ali ne i s radom Fonda za humanitarno pravo, čije sudjelovanje u Koaliciji pozdravljaju. To je jasno na tragu ranije rečenog o vrednovanju „naših“ i „njihovih“ žrtava i nespremnosti tih dijelova društva da se suoče s prošlošću. Sličan primjer dolazi iz BiH, gdje je Istraživačko - dokumentacioni centar nakon četiri godine intenzivnog istraživanja objavio Bosansku knjigu mrtvih: najcjenovitiji popis svih žrtava rata u Bosni i Hercegovini, klasificiran među ostalim po statusu, etničkoj pripadnosti, spolu i godinama. Iako profesionalno sastavljeni, javno predstavljeni rezultati projekta doživjeli su brojne osude u BiH, posebice od boračkih udruga.“

Preduvjetom za prevladavanje te blokade od strane braniteljskih i boračkih udruga jest njihovo prihvaćanje da je izgradnja Koalicije, a zatim i osnivanje samog REKOM – a, malo šira priča:“Oni jednostavno moraju shvatiti kako se ovdje ne radi bilo o Vesni Teršelić, bilo o Nataši Kandić, bilo o Mirsadu Tokači, čelniku Istraživačko – dokumentacionog centra. Radi se o tome da li oni žele biti društveno odgovoran akter, jer je pronalaženje preostalih nestalih branitelja i žrtava te razotkrivanje preostalih neriješenih sudbina u pravilu dio proklamirane misije svake od njih. U proces treba ući s barem malo dobre vjere da će njihovi argumenti biti saslušani i da će biti uistinu uključeni u rad organa Koalicije, a ne *a priori* odbijati sudjelovanje u radu tijela koje bi moglo pridonijeti ostvarenju njihove misije. Braniteljske udruge u Hrvatskoj su navikle na velike beneficije, koje nisu nužno praradne tim da ih se pita za mišljenje. Ovdje je stvar sasvim obrnuta - beneficije će možda izostati, a slijedi samo težak rad na usuglašavanju pozicija s neistomišljenicima s ciljem da pomognete nekom broju ljudi, rasvijetlivi njihove sudbine (ili sudbine njihovih bližnjih) i možda, u dogledno vrijeme, učinite svoje društvo malo boljim. Odluka je ipak, samo na njima.“

Dodaje kako nemaju samo braniteljske udruge ekskluzivno pravo na bavljenje pitanjima suočavanja s prošlošću te rasvijetljavanju istina o nestalim i poginulim žrtvama:“Iako ne osporavam važnost braniteljskim udrugama, smatram da udruge obitelji žrtava imaju i veći legitimitet u procesu utvrđivanja činjenica. Predstavnici tih udruga, posebice iz Hrvatske, bili su iznimno zainteresirani i konstruktivni na dosadašnjim konzultacijama, a smatram da su ih na takav angažman potakla dva osnovna razloga. Prvi je taj što sudu u Haagu ističe mandat i time nestaje jedan snažan mehanizam pritiska na vlade država u regiji da se tim, za njih nerijetko vrlo nezgodnim pitanjima upoče bave. Drugo je, da sudovi, iako obavljaju vrlo važnu ulogu, kojim daju barem djelomičnu satisfakciju žrtvama i njihovim obiteljima kad vide da su njihovi mučitelji i krvnici kažnjeni, ne mogu odigrati ključnu funkciju, a to je funkcija katarze.“

To Jakovčić objašnjava na primjeru poznatih slučajeva „Garaža“ i „Selotejp“ gdje su identiteti, sudbine i osobnost nestradalih gotovo uopće u javnosti ne spominju. Sudjenja postaju visoko politizirani javni procesi u kojim nerijetko optuženici postaju glavne „zvijezde“ (to je karakteristično posebice za Haške procese, napose za onaj Vojislava Šešelja), dok se malo pažnje pridaje tomu da žrtve ispričaju svoje priče i da njihove patnje budu priznate i prihvaćene, ako ne već od samih krivaca, onda barem od šire javnosti.

Jakovčić ističe:“REKOM bi mogao vratiti dignitet žrtvama i na taj način ugasiti vatre miznije koje često dugo latentno tinjaju i onda iznenada buknu u razorne požare.“ Opet ističe tu dimenziju regionalnosti jer: “...istina o nekim žrtvama je u Beogradu, o nekim u Zagrebu, a o nekim u Sarajevu ili Prištini. Bez suradnje te istine mogu zauvijek ostati izgubljene na stranputicama prošlosti. To jest, ili bi barem trebalo biti, sasvim neprihvatljivo“.

Otvaranje Pandorine kutije...ili prilika za otplatu starih dugova?

U politički iznimno turbulentnoj 2008. ulazi su se u politici bitno povisili. Pitanja koga će povijest zapisati kao predsjednika/premijera koji je odgovoran za rekordnu stopu nezaposlenosti i pada životnog standarda, a kojeg kao spasioca i pobjednika nad globalnom recesijom, koji će ministar konačno biti sposoban zaustaviti nasilje na zagrebačkim ulicama, tko će biti „domoćub“ a tko „izdajnik“ u Srbiji po pitanju novootvorena tužbe za genocid od strane RH te da li iko može otključati političku bravu u Bosni i Hercegovini i omogućiti iole normalno

funkcioniranje institucija koje su opet predupijet da narod osigura i prištedi nešto za nadolazeću zimu... Sve su to iznimno važna pitanja s vrlo visokim ulozima. Većina tih problema su recentnog datuma nastanka, a neki od njih, kao što su problemi ekonomske nestabilnosti i opasnosti burzovnog sloma, za društva na ovim prostorima djeluju kao iz budućnosti (jednako kao i za političko – ekonomsku elitu, uzevši u obzir razinu kvalitete prijedloga rješenja koji se poput nesretnog „Challengera“ lansiraju u javnu sferu, s podjednakim izgledima za uspjeh).

U takvim uvjetima, ne čini se posebno trezvenim i odmjerenim postupkom bockati demone prošlosti, koji, posebno u uvjetima zahlađenja odnosa između Hrvatske i Srbije, mogu još zakuhati stvar. Međutim, u vremenima velikih igrača s visokim ulozima, ne treba zaboraviti i puno malih s ulozima koji su relativno niski promatrano s makro aspekta, ali su za njih nerijetko ogromni, ako ne i neprocjenjivi. Istina o sudbini jednog djeteta njegovoj majci je zasigurno takva. Svi uključeni u procese oko Koalicije za REKOM bi se toga trebali sjetiti prije nego što lakonski slegnu ramenima uz zaključak: "Nije sad vrijeme za to."

razgovor vodio: Nikola Buković